

povijesti. S obzirom na navedeno dosadašnje iskustvo i rezultate, za očekivati je kako će se taj trend nastaviti i u budućnosti.

VLADIMIR HUZZAN

Josip Kraš: zbornik radova, ur. Branko Dubravica, Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, Udruga antifašističkih boraca i antifašista Ivanec, Zagreb, Ivanec 2008., 111 str.

Godine 2006., povodom obilježavanja 65. obljetnice smrti Josip Kraša, SABA RH i UABA grada Ivanca u Ivancu su organizirali okrugli stol "Život i djelo Josipa Kraša narodnog heroja" na kojem je sudjelovalo nekoliko Kraševih suboraca i nekoliko istraživača, povjesničara i etnologa. Zbornik sadrži desetak referata iznesenih na skupu ili priloženih od autora koji nisu sudjelovali na skupu. Referati su podijeljeni u dvije skupine. Prva se odnosi na opis arheoloških, etnografskih i političkih prilika u kojima je Kraš djelovao, dok se druga skupina odnosi na Krašev revolucionarni rad u okviru Komunističke partije.

Urednik Branko Dubravica u predgovoru Krašev životni put dijeli na tri razdoblja: djetinjstvo u Hrvatskome zagorju u vrijeme Austro-Ugarske, revolucionarni rad u KPJ/KPH i sindikatima na području Zagreba i ratno djelovanje na području Karlovca. Dubravica objašnjava da je prikaz arheoloških i etnografskih prilika u Ivancu i Vuglovcu uvršten kako bi se objasnilo to prvo razdoblje Kraševa života. Predgovor je iskorišten i da se navedu najvažnije činjenice iz Kraševe biografije, a opis njegova života, objavljen u Vjesniku 1941. povodom njegove smrti, "poslužio je kao moto i inspiracija da ponovo, 65 godina nakon smrti progovorimo o čovjeku koji je svoj život položio u temelje hrvatske slobode" (str. 8.), naglasio je Dubravica.

Dragutin Turčin autor je veoma kratkog priloga (str. 11.–13.) o Krašu i njegovu rodnom kraju, u kojem je, također vrlo šturo i neznatno, naveo najvažnije podatke iz Kraševe biografije.

Vesna Čulinović-Konstantinović autorica je priloga u kojem daje kratak etnografski pogled na rodni kraj Josipa Kraša, a pokušala je prikazati i kakav je utjecaj na taj kraj imao sam Kraš.

Branko Dubravica autor je ozbiljnijeg rada o skupštinskim izborima u Ivancu i kotaru Karlovac između dvaju svjetskih ratova. Prikazujući sve izborne rezultate ovoga kraja, od prvih izbora 1918. do izbora 1938., Dubravica politički kontekstualizira Kraševu djelovanje u Komunističkoj partiji i sindikatima. Za Kraševu se biografiju najznačajnijima čine izbori 1938. jer je, zbog potpore koju je KPH dao listi HSS-a, vodstvo KPH na čelu s Đurom Špoljarićem, Andrijom Žajom i Krašem bilo kažnjeno ukorom CK KPJ koji je izostanak samostalne liste KPH ocijenio kao "kapitulantski, likvidatorski i prirepaški odnos prema Mačekovoj stranci" (str. 43.). Uspoređujući rezultate skupštinskih izbora u kotarima Ivanec i Karlovac, autor zaključuje da su oba kotara bila slična, HSS-ovske orijentacije, s time da je utjecaj KPJ bio znatno veći u Karlovcu.

Autor zaključuje da je KPJ/KPH svojim programom omogućio zajedništvo Hrvata i Srba, koje je bilo ključno za borbu protiv okupatora i domaćih pomagača.

O Kraševu radu na organiziranju ustanka u okrugu Karlovac 1941. godine pisao je Đuro Zatezalo. Nakon "Majskog savjetovanja" 1941. Kraš je, kao i drugi komunistički prvaci, raspoređen na teren – zadužen je za okrug Karlovac, odnosno područje Korduna, Pokuplja, Gorskoga kotara i dijela Banije, gdje je osnovao Vojni komitet. Saznajemo da je Kraš, osim organiziranja partijskoga rada i ustanka, također uređivao partijski list Okružnoga komiteta KPH Karlovac, *Obavještenja OK KPH Karlovac*, koji se uskoro pretvorio u *Partizan – organ narodno oslobodilačkog pokreta*. Zatezalo podrobno prikazuje Kraševu djelatnost u Karlovcu 1941. sve do njegove smrti na jednoj karlovačkoj ulici prilikom pokušaja uhićenja 18. listopada 1941.

"Aktivnost Josipa Kraša u URSS-ovim sindikatima" (str. 66.–69.) naslov je referata Milutina Baltića, kojim je pokušao prikazati Kraševu djelatnost u URSS-ovim sindikatima nakon izlaska s robije 1934. godine. Kraš je, kao jedan od najvažnijih sindikalaca u međuratnom razdoblju, jako utjecao na radničko organiziranje, a i sam je bio glavni organizator nekoliko uspješnih štrajkova, zbog čega je nekoliko puta i pritvaran. Baltić u svom prekratkome referatu nije uspio prikazati ono što je najavio u naslovu, ali je dao osobno sjećanje na Kraša koga je, kao mladi radnik, upoznao u gradskom sindikalnom vijeću u Zagrebu 1939. godine. Polovica referata prikazuje opće političke prilike na ovim prostorima prije početka Drugoga svjetskog rata i Kraševu djelatnost na pripremi ustanka na karlovačkom području.

Sjećanje na Josipa Kraša priložio je Savo Zlatić koji je u ljeto 1941. prema partijskim direktivama upućen na Kordun da kao liječnik pomaže aktivistima pokreta otpora i organizacijama KPH. Zlatić je istaknuo da je Kraša dobro poznao i da ga je vijest o njegovoj smrti duboko potresla.

Josip Boljkovac priložio je svoje sjećanje na prvi susret i upoznavanje s Josipom Krašem, "gospodinom sa šilt kapom, hlačama 'pumericama', rancem na leđima, bijelim balonerom i žutim cipelama" (str. 76.), krajem svibnja ili početkom lipnja u Karlovcu. Boljkovac je istaknuo da je Kraševa jedina greška bila ta što je bio previše siguran, hrabar, neoprezan i upadljiv, zbog čega je i izgubio život.

Slično sjećanje priložio je i Rade Bulat pišući o suradnji s Krašem na pripremanju ustanka na području Korduna i Banije, posebno se osvrnuvši na sastanak u Abezu 19. srpnja 1941., kad je sekretarima kotarskih komiteta KPH iz Gline, Vojnića i Vrginmosta priopćena odluka CK KPJ o dizanju ustanka. I Bulat je naveo Kraševu neopreznost kao jedan od glavnih razloga njegove smrti, pogotovo njegov stil odijevanja, zbog kojeg je bio lako uočljiv.

Gojko Matić autor je teksta pod naslovom "Izložba o Josipu Krašu u Lepoglavskoj kaznionici" (str. 84.–86.), u kojem veoma šturo prikazuje postav nekadašnje stalne izložbe u Lepoglavi pod nazivom "Robija – škola revolucionara" u kojoj su bili izloženi razni dokumenti i predmeti robijaša komunista, između ostalih i Josipa Kraša.

Siniša Krznar pokušao je rekonstruirati arheološku sliku ivanečkoga kraja od prapovijesti do kraja srednjega vijeka prikazujući rezultate dosadašnjih istraživanja. Ovaj je članak, ako je već trebao biti uvršten u zbornik, trebao biti u prvoj skupini radova, kako je urednik na početku i najavio. Očito se radi o propustu uredništva.

Boris Jagetić Daraboš pokušao je dati poveznicu Josipa Kraša sa suvremenim Ivancem, s naglaskom da spoznaje o Krašu treba iskoristiti u promidžbene, turističke svrhe. Autor drži da postoji više poveznica nego što se to čini na prvi pogled. Kraševo značenje za položaj rudara, njegova rodna kuća kao mali muzej, pekarstvo kao Krašev zanat, samo su neka od područja na kojima se može graditi turistička ponuda Ivancu, smatra autor te naglašava da je funkcija njegova članka upoznati mlađu populaciju s likom i djelom Josipa Kraša i iskoristiti isti lik u turističke svrhe.

Posljednji prilog ovoga zbornika u historiografskom je smislu i jedan od vrednijih. Radi se o bibliografiji radova o Josipu Krašu koju je priredio Marijan Kraš. Iako bibliografija nije potpuna, zasigurno može biti vrijedno pomagalo istraživačima koji će istraživati djelatnost Josipa Kraša.

Iz priloženog je jasno da se radi o zborniku veoma neujednačene kvalitete. Uz bibliografiju radova o Krašu historiografski ozbiljan rad priložio je samo Dubravica, dok su ostali dali većinom svoja štura i neujednačena sjećanja ili pak radove koji o samom Josipu Krašu ne donose ništa novo. Uvrštavanje radova kojima se obrađuju arheološke i etnografske prilike područja u kojem je rođen Josip Kraš jasan je dokaz nedostatka ozbiljnijih radova u kojima bi se obrađivao lik i djelo jednog od najznačajnijih prijeratnih hrvatskih komunista i jednog od osnivača KPH.

JOSIP MIHALJEVIĆ

Stjepan Kranjčić. Život i djelo. Zbornik radova s okruglog stola "Aktualizacija života i djela dr. Stjepana Kranjčića" održanog 7. svibnja u Križevcima, Glas koncila, Zagreb – Križevci 2009., 388 str.

Ovaj zbornik sadržava sedamnaest radova, dvanaest izvornih te još pet u dodatku, koji svojim sadržajem detaljno analiziraju pojedine aspekte djelovanja i života veoma značajne crkvene osobe u vrijeme komunističke Jugoslavije. U njima je iznesena analiza Kranjčićeva djetinjstva, školovanja, svećeničkog ređenja i djelovanja, znanstvenog i stručnog djelovanja, vjeroučiteljskog i odgojiteljskog djelovanja te brojne druge karakteristike kako samog vlč. Kranjčića, tako i vremena i osoba koje su živjele i djelovale u njegovu vremenu.

U prvom je radu Damir Bobovec opisao Kranjčićovo djetinjstvo, školovanje i svećeničko ređenje. Na početku je autor opisao okolnosti Kranjčićeva rođenja, njegovo podrijetlo i djetinjstvo. Zatim je razjasnio rodbinsku vezu između Kranjčićeve i obitelji Lach, iz koje potječe pomoćni zagrebački biskup mons. Josip. Nadalje je opisano Kranjčićovo pučko i gimnazijsko školovanje u Petrijancu, Varaždinu i Zagrebu te boravak na zagrebačkoj Bogosloviji i studiju teologije.

U sljedećem je radu Stjepan Razum prikazao Kranjčićovo djelovanje s osvrtom na crkvene i društvene prilike. Autor je, uz opći pregled na početku rada, iznio detaljan opis Kranjčićeva djelovanja na mjestu duhovnoga pomoćnika u župi Sv. Terezije u Požegi (od 1943. do 1945.) i župi Sv. Marka u Zagrebu (od 1945. do 1947.), zatim na mje-